

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про
судоустрій і статус суддів» (щодо оптимізації судоустрою)»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

У надзвичайно складний для України і всього світу період, на передовій боротьби із гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, забезпечення прав на справедливий суд є одним з найголовніших позитивних зобов'язань, яке повинно забезпечуватись державою.

Сьогодні належне функціонування судів перебуває під загрозою.

В Україні фіксуються численні випадки захворювання суддів і працівників апарату судів на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2.

З огляду на це, функціонування судів без відповідних обмежувальних заходів становить загрозу розповсюдження хвороби серед громадян, а з іншого боку, через введення судами спеціальних режимів роботи, – обмеження громадян в правах, передбачених ст. 55 Конституції України.

У той же час, понад 12 років Державна судова адміністрація України є відповідальною за розробку Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС), яка б могла в даний час вирішити проблеми забезпечення прав громадян на доступ до суду.

Крім того, на тимчасово окупованих територіях знаходяться громадяни України, які взагалі позбавлені можливості реалізовувати свої права на справедливий суд. І швидке запровадження дистанційного правосуддя є для них єдиною можливістю захистити свої права.

7 листопада 2019 року Державною судовою адміністрацією України було видано наказ № 1096, в якому, всупереч термінам, які були визначені у пункті 10 § 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», терміном створення та належного функціонування ЄСІТС було встановлено 2023 рік. Таким чином Державною судовою адміністрацією України самостійно було відкладено на 5 років вирішення проблем щодо значного суспільного запиту на відновлення довіри до судової системи та завершення

судової реформи в Україні. Задоволення цього суспільного запиту не можливе без впровадження ЄСІТС, яка є однією з базових складових судової реформи в Україні.

Рішенням Ради суддів України «Щодо проблем запровадження електронного суду» № 79 від 19.11.2018 року, підтриманим XVI позачерговим З'їздом суддів України (пункт 8 Рішення З'їзду від 19-20 грудня 2018 року), було звернуто увагу Державної судової адміністрації України на наявність ряду організаційних, матеріально-технічних, кадрових та нормативних проблем, які потребують вирішення, оскільки є обов'язковою передумовою для запровадження ЄСІТС.

На початку 2019 року була здійснена спроба підмінити належне функціонування ЄСІТС імітацією дослідної експлуатації у скороченому складі з 1 березня 2019 року, але це не було підтримано Вищою радою правосуддя, і оголошення про створення ЄСІТС Державною судовою адміністрацією України було відкликано.

Після відкликання Державною судовою адміністрацією України оголошення щодо створення та забезпечення функціонування ЄСІТС, яке мало передувати за 90 днів до початку її функціонування, стало повністю зрозуміло, що розробники ЄСІТС не змогли досягти визначених перед ними цілей.

Незважаючи на значні кошти, які були витрачені Державною судовою адміністрацією України: у 2018 – 2019 роках на здійснення закупівель програмних та апаратних засобів було витрачено більше 100,0 млн. грн. Крім того, адміністратору ЄСІТС (ДП «Інформаційні судові системи») було перераховано більш 83 млн. грн., однак це не забезпечило створення та функціонування ЄСІТС.

Вказані обставини свідчать про неефективність організації процесу розробки ЄСІТС. Крім того, питання неефективності організації процесу розробки ЄСІТС також підтверджені аудитами міжнародних партнерів України.

Відповідно до чинного законодавства, що регулює функціонування органів судової влади, Державна судова адміністрація України виконує нетипові повноваження, а іноді навіть заміщує найвищі органи судового врядування.

Відповідно до частин першої – другої статті 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Державна судова адміністрація України є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом. Державна судова адміністрація України підзвітна

Вищій раді правосуддя у межах, визначених законом. Проте, незважаючи на таку підпорядкованість, діяльність Державної судової адміністрації України залишається близькою за своїм змістом і властивостями до діяльності центральних органів виконавчої влади і має адміністративно-господарський характер. Крім того, як впливає з практики застосування статей 154-155 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», саме Державна судова адміністрація України здійснює фактичне управління діяльністю апаратів судів, що суттєво обмежує незалежність судів та ставить їх у підпорядковане щодо Державної судової адміністрації України становище. Уможливлений цим Законом фактичний вплив Державної судової адміністрації України на органами судової влади ставить під сумнів організаційну та фінансову незалежність цих органів. Тим часом підпорядкованість Державної судової адміністрації України Вищій раді правосуддя має номінальний характер.

Численні функції, які відповідно до законодавства реалізуються Вищою радою правосуддя, повинні бути в тому чи іншому вигляді або погоджені з Державною судовою адміністрацією України, або повинні бути здійснені за поданням Державної судової адміністрації України.

Хоча, за своєю природою Державна судова адміністрація України повинна виконувати лише технічну функцію в системі судоустрою.

З урахуванням того, що Вища рада правосуддя є колегіальним незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, має у своєму складі, на відміну від Державної судової адміністрації України, досвідчених представників правничих професій та суддів, може більш ефективно здійснювати запровадження ЄСІТС та забезпечити врахування вимог до її роботи як з боку судів, так і учасників судового процесу.

Також Державна судова адміністрація України тривалий час є об'єктом критики з боку суддів, працівників апарату судів з приводу неефективності витрачання коштів державного бюджету на оплату праці працівників апарату судів, забезпечення судів матеріально-технічними засобами та інше.

26 лютого 2020 на сайті електронних петицій Офіційного інтернет-представництва Президента України було зареєстровано петицію № 22/087670-еп «Про ліквідацію Державної судової адміністрації та територіальні управління Державної судової адміністрації України».

В петиції, зокрема, звертається увага, що Державна судова адміністрація України виконує свої повноваження неналежним чином, що призвело до катастрофічної ситуації з виплатами заробітних плат працівникам судової системи.

У судах через відсутність належного фінансування зупиняється підтримка смс-повідомлень сторін про призначені судові засідання. Також через брак поштових марок, робота деяких судів практично паралізована.

З метою невідкладного забезпечення належних умов функціонування судів в період боротьби із гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, для реалізації належних гарантій на судовий захист, включаючи громадян, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, існує необхідність внесення змін до відповідних законів України, зокрема «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя» та ін.

Законопроект передбачає створення більш ефективної моделі системи судоустрою, вирішення проблемних питань забезпечення судів, створення передумов для забезпечення належного рівня матеріального забезпечення працівників судової гілки влади тощо.

Цей законопроект, а також проекти Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо оптимізації судоустрою)», «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо оптимізації судоустрою)» та «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо оптимізації судоустрою)» взаємопов'язані між собою та спрямовані на здійснення реформи системи судоустрою з метою її оптимізації та підвищення ефективності роботи.

2. Мета та завдання законопроекту

Проект Закону розроблений з метою оптимізації структури органів судової влади, підвищення ефективності прийняття рішень щодо бюджетних витрат та пришвидшення запуску електронних судових сервісів, зокрема Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

3. Загальна характеристика і основні положення законопроекту

Проектом Закону пропонується провести ліквідацію Державної судової адміністрації України та територіальних управлінь Державної судової адміністрації України.

Основні функції Державної судової адміністрації України, включаючи функцію організаційного та фінансового забезпечення діяльності органів судової влади, передати Вищій раді правосуддя, як колегіального, незалежного конституційного органу суддівського врядування.

Законопроектом передбачається передача частини функцій територіальних управлінь Державної судової адміністрації України, пов'язаних з формуванням списків присяжних, забезпечення їх гарантій, а також фінансово-господарського забезпечення місцевих судів, апеляційним судам з розгляду цивільних і кримінальних справ відповідних апеляційних округів.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Правове регулювання правовідносин у зазначеній сфері здійснюється Конституцією України, Законом України «Про Вищу раду правосуддя», Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Господарським процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Законом України «Про державну службу», Законом України «Про виконавче провадження».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Проект Закону на момент його внесення не потребує додаткового фінансування з державного чи місцевого бюджетів.

У разі прийняття законопроекту в середньостроковій перспективі може бути значно зменшено витрати державного бюджету, пов'язані з фінансуванням судової системи.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття законопроекту сприятиме удосконаленню роботи системи судоустрою та її органів, збалансування та оптимізації витрат коштів державного бюджету, пришвидшення запровадження дистанційного правосуддя.

Народні депутати України

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Тарасенко Тарас Петрович

Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000BEFC2E00460B8300

Дійсний до: 03.04.2022 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 120д9/1-2020/217215 від 20.11.2020

269119

5